

Перевод как один из важных видов социальной коммуникации, в которой участвуют разные этносы в социально-коммуникативном пространстве нашей страны, представляет собой социально-культурное, многофункциональное явление. Использование переводов на казахский язык и с казахского языка в учебных целях в процессе обучения языку и подготовке специалистов – одна из сторон этого явления, которая заслуживает должного внимания со стороны ученых, педагогов, переводчиков.

Список литературы:

1. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Семантизация культурного компонента языковых единиц в учебных словарях // Проблемы учебной лексикографии и обучения лексике. – М.: Русский язык, 1978.
2. Алтынсарин И. Избранные произведения. – Алма-Ата: Изд. АН Казахской ССР, 1957. – 466 с.
3. Курелла А. Теория и практика перевода// Перевод – средство взаимного сближения народов: художественная публицистика. – М.: Прогресс.1987.

Төкенқызы Гүлназ

«Тұран-Астана» университетінің доценті,
филология ғылымдарының кандидаты

adon70@mail.ru

Өмірзақова Айбала Рамазанқызы, магистрант

aila.93@mail.ru

ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНІҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ

Мақалада білім беру жүйесін одан әрі ақпараттандыру жағдайындағы негізгі даму бағыттары көрсетілген. Қашықтан оқытудың заманауи технологиялары мен ашық білім беру жүйесінің міндеттері қарастырылған. Осындай оқытуды жүзеге асыруға арналған оқу материалдарының қасиеттері келтірілген. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыруда туындайтын кейбір мәселелер көрсетілген.

Кілт сөздер: *ашық білім беру, қашықтықтан оқыту, білім беруді ақпараттандыру, ақпараттық-білім беру ортасы.*

Ақпараттық қоғамда оның мүшелерінің интеллектуалды дамуы негізгі стратегиялық ресурсқа және қоғам дамуының маңызды факторына айналады. Басқаша айтқанда, негізгі ресурс - бұл білімді игеруге және қолдануға, сондай-ақ оларды құру үдерісіне қатысуға қабілетті адам [6, 45 б.]. Қоғамды жаһандық ақпараттандыру білім беруді ақпараттандыруға алып келеді. Білім беруді ақпараттандыру, өз кезегінде, ақпараттық-білім беру ортасын құру процесін болжайды. Бұл процесс білім беру жүйесінің қажетті материалдық-техникалық базасын құрумен байланысты және жаңа ұрпақтың оқу-әдістемелік материалдарын дайындауды, сондай-ақ ақпараттық-білім беру ортасын пайдалану жағдайында принципіалды жаңа оқыту мәдениетін қалыптастыруды көздейді. Көптеген ғылыми-әдістемелік еңбектер осы мәселелерді шешуге арналған [1; 4; 6; 7;].

Білім беру жүйесін ақпараттандыру үдерісі төрт негізгі бағытта дамып келеді деп есептеледі:

- білім беру мекемелерін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) кеңінен қолдану үшін заманауи техникалық құралдармен жабдықтау және оларды педагогикалық ықпал ету құралы ретінде пайдалану, бұл оқу үдерісінің тиімділігін едәуір арттыра алады;

- білім беру үдерісін қолдау, оқытушылар мен студенттердің ғылыми және білім беру ақпараттарына қашықтықтан қол жеткізу мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін заманауи АКТ-ны қолдану;

- қашықтықтан оқытуды дамыту және кеңінен тарату (білім беру мен өзін-өзі тәрбиелеу үдерістерін жүзеге асырудың жаңа әдісі);

- қоғамды ақпараттандыру үдерісінің дамуына байланысты білім беру мазмұнын қайта қарау және өзгерту.

Бұрын айтылғандай, қоғамды ақпараттандыру білім беруді ұйымдастырудың жаңа технологияларының пайда болуына әкеледі. Мысалы, ашық білім беру технологияларын атасақ болады [1, 407-429 б]. Ал ашық білім беру кеңістігін кеңейту мен жаһандандырудың тиімді

әдістерінің бірі - қашықтықтан оқыту технологияларын дамыту [3]. Сайып келгенде, ашық білім беру ұтқырлықты, өзара әрекеттесуді, тұрақтылықты, тиімділікті және білім берудің басқа да сапаларын қамтамасыз ету мақсатында интерфейстердің, форматтардың және ақпарат алмасу хаттамаларының ашық стандарттарын қамтамасыз ететін ұйымдастырушылық, педагогикалық және ақпараттық технологиялар жүйесі болуы керек.

Құрылып жатқан ашық білім беру жүйесінің (ашық білім беру қағидаларын іске асыратын дидактикалық, техникалық, ақпараттық және ұйымдастырушылық тәсілдердің жиынтығы) ықпалы келесідей болуы қажет:

- білімнің дамуы, игерілуі және таралу сипатын өзгертуге;
- оқыту мазмұны мен оқыту әдістерін жаңартуға мүмкіндік беру;
- жалпы және кәсіптік білімге қол жетімділікті кеңейту;
- білім беру процесінде мұғалімнің рөлін өзгерту;
- білім сапасын арттыру;
- білімнің қол жетімділігін қамтамасыз ету;
- халықтың білім деңгейін арттыру арқылы экономикалық әлеуетті арттыру;
- өмір бойы білім берудің үздіксіздігін қамтамасыз ету;
- ұлттық білім беру жүйесін әлемге интеграциялау.

Ашық білім беру жүйесі бұл:

- оқу орнына ашық қабылдау мүмкіндігі (ереже бойынша, емтихансыз);
- оқу процесін ашық жоспарлау (жеке оқу траекториясын құру
- сәйкес оқу жоспарының модульдерінің бірізділігі);
- студенттерге оқытушыны таңдау мүмкіндігі (оқушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыратын мұғалімді анықтау);
- жаттығудың уақытын, ырғағы мен қарқынын таңдау (жыл бойына оқуға түсу, оқудың белгіленген мерзімінің болмауы);
- оқу орнын таңдау (оқу аймағын өз бетімен таңдау)

Ашық білім беру, жоғарыда айтылғандай, қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалануды көздейді. Қашықтықтан оқыту - негізінен АКТ-ны қолдану арқылы жүзеге асырылатын білім алушылар мен мұғалім арасындағы байланыс (қашықтықта) арқылы жүзеге асырылатын білім беру технологияларының жиынтығы. Қашықтықтан оқыту жүйесін құрудың негізгі мақсаттарының бірі - студенттерге білім беру бағдарламаларын тұрғылықты жерінде тікелей игеру мүмкіндігін беру. Қашықтықтан оқытудың негізгі технологиялары - кейс-технологиялар, интернет-технологиялар және телекоммуникациялық технологиялар. Бұл технологияларды біріктіріп қолдануға болады. Кейс технологиясы нақты құрылымдалған және тиісті түрде жинақталған оқу-әдістемелік материалдардың арнайы жиынтығын қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұл материалдар студенттерге дербес оқуға жіберіледі (немесе ауысады). Осы мақсаттар үшін арнайы құрылған қашықтықтан оқыту орталықтарында оқытушылар тарапынан мерзімді кеңестер беріледі. Интернет-технологиялар студенттерді оқу-әдістемелік материалдармен қамтамасыз ету және оқытушы мен студенттер арасындағы интерактивті өзара әрекеттесу үшін ғаламдық интернетті пайдалануды көздейді.

Қашықтықтан оқыту технологияларының еркшелігіне байланысты студенттерге арналған ақпарат баспа түрінде (дәстүрлі оқу-әдістемелік кешендер [2]) немесе электронды материалдар (электрондық оқу-әдістемелік кешендер, оның ішінде мәліметтер базасы, білім беру мақсатындағы электронды басылымдар, аудио және бейне материалдар) түрінде ұсынылады.

Қашықтықтан оқытудың тиімділігі оқушылар мен мұғалім арасындағы байланыстың қаншалықты тез жүзеге асатынына байланысты. Қашықтықтан оқыту жүйесінде студенттер, оқытушылар және оқытуды ұйымдастырушылар арасындағы өзара әрекеттесудің келесі формалары қолданылады:

- компьютерлік технологиялар;
- заманауи бағдарламалар арқылы жүзеге асырылатын бейнеконференциялар;
- ақпарат алмасу қосымшаларына негізделген аудио және бейнеконференциялар.

Студенттердің өзіндік жұмысын қашықтықтан қолдау мен қолдауды көздейтін оқу материалдары келесідей қасиеттермен сипатталады [5, 70–71 б.]:

- тікелей студенттерге арналуы (дербес іс-әрекеттің мақсаттары, оқу атериалын құру тұжырымдамасы туралы толық түсінік беру);

- жеткілікті дәрежеде мазмұндалуы (қажетті білім, білік және дағдыларға негізделген құзыреттілікті меңгеруге өз бетінше немесе оқытушының аз ғана көмегі арқылы осындай ақпарат көлемін қамтуы керек);

- тірек бағыттаулар жүйесін қамтуы керек (зерттелетін материал туралы жалпы түсінік алуға, қажетті ақпаратты жылдам табуға көмектесу);

- өзін-өзі бақылауға арналған тапсырмалар жүйесін қамтуы керек (есептер шығарудың үлгілері немесе мүмкін нұсқалары, тапсырмалардың дұрыстығын анықтау критерийлері, білім беру тестілері және т.б.);

- жүйеленген анықтамалық ақпараты бар (пайдаланылған дерек көздеріне сілтемелер, библиографиялық сипаттамалар және т.б.);

- студенттерге жеке мақсаттарға жету үшін оларды таңдауға мүмкіндік беретін етіп ұйымдастырылған (білім беру құрылымын көп деңгейлі жобалауға мүмкіндік береді).

Қашықтықтан оқыту жалпы ғылыми қағидалар негізінде жүзеге асырылады, бірақ оған келесі нақты қағидалар да тән [5, 97 б.]:

- динамикалық даму қағидасы (оқыту мазмұнын өзгерту және толықтыру мүмкіндігі қарастырылған);

- перспективтік саналылық қағидасы (перспективалар жүйесін оқушылардың да, мұғалімнің де түсінуі);

- әдістемелік кеңес берудің әмбебаптығы.

Қазіргі білім беру жүйесін дамытуда оқытушы тек ақпарат беруші болып қана қоймай, ең алдымен білім алушының дамуына бағыт беретін үйлестіруші болуы керек деген үрдіс байқалады [7, 136]. Белсенді оқыту қызметі арқылы сын тұрғысынан ойлауға, проблемаларды өзбетінше шешуге үйрету және практикалық дағдыларын ұсынылады. Мұндай оқытуды электрондық білім беру ресурстарының көмегімен жүзеге асыру үшін (атап айтқанда, оларға білім беру жүйесінде жетекші рөл жүктелген), оларға интерактивті компонент енгізу қажет. Сонымен бірге студенттердің өздік жұмыстарына баса назар аударылады. Электрондық білім беру ресурстарының үш түрі бар [7, 13-16 б.]:

- мәтіндік;

- аудиовизуалды;

- мультимедиялық.

Мәтіндік материалдар әр түрлі ақпарат көздерінен ақпарат алу қажеттілігі туындаған кезде тиімді болады. Сондай-ақ, оларды пайдалану ресурстардың мазмұнын жедел жаңарту қажет болған жағдайда негізделген. Аудиовизуалды материалдар (фотосуреттер, бейнежазбалар, музыка және басқалары) көрнекі құралдар қызметін жиі орындайды. Мультимедиялық ресурстар (жоғарыда аталған екі қордың үйлестірілген жинағын бір уақытта шығаруға қабілетті) ауқымы кеңірек және қазіргі білім беру жүйесінде кеңінен қолданылуда.

Білім беру жүйесіндегі қазіргі жағдай дәстүрлі білім беру жүйесінен әлі толық қалыптаспаған жаңа жүйеге көшу кезінде туындаған бірқатар мәселелер бар екенін көрсетеді. Солардың бірі - мұғалімдердің едәуір бөлігі арасында АКТ құзыреттілігінің болмауы, бұл «мұғалім – бағыт беруші, студент – дербес ізденуші» деген жаңа мектеп құруға үлкен кедергі болып табылады.

Біздің ойымызша, қарапайым оқытушы үшін қол жетімді заманауи оқу материалдарын шығарудың әмбебап құралдарын құру қажет. Мұндай жүйелерді құру әрекеттері жүріп жатыр, бірақ бұл мәселе толық шешімін тапты деп айту әлі ерте. Тағы бір өте маңызды (біздің ойымызша) мәселе - қашықтықтан білім алушылар үшін қажетті мотивацияның болмауы. Бұл мәселені бұрын қолданылған дәстүрлі әдістерді қолдану арқылы шешу мүмкін болмай отыр, өйткені қашықтықтан оқыту үдерісінде білім беру субъектілерінің тікелей (бетпе-бет) әрекеттесуі болмайды. Бұл да болашақ ұрпақ тәрбиесін қозғағанда көпшілікті толғандыратын ерекше мәселе.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. // Алматы: Өрлеу, 2013.
2. Андреев В. И. Современное образование как открытая система: коллективная монография / В. И. Андреев, Г. А. Адрианова, В. П. Андрущенко и др.; Под ред. Н. Г. Ничкало, Г. Н. Филонова, О. В. Суходольской-Кулешовой. — Институт научной и педагогической информации РАО, издательство «ЮНИТА-ДАНА», издательство «ЮРКОМПАНИ», 2012. — 576 с.
3. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет.38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет).

4. Журавлева О. Б. Управление интернет-обучением в высшей школе / О. Б. Журавлева, Б. И. Крук, Е. Г. Соломина; Под ред. Б. И. Крука. — М.: Горячая линия — Телеком, 2007. — 224 с.
5. Лебедева М. Б. Дистанционные образовательные технологии: проектирование и реализация учебных курсов / М. Б. Лебедева, С. В. Агапонов, М. А. Горюнова и др.; Под общ. ред. М. Б. Лебедевой. — СПб.: БХВ-Петербург, 2010. — 336 с.
6. Олейникова О. Н. Модульные технологии: проектирование и разработка образовательных программ: учебное пособие / О. Н. Олейникова, А. А. Муравьева, Ю. Н. Коновалов, Е. В. Сартакова. — М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2010. — 256 с.
7. Осин А. В. Открытые образовательные модульные мультимедиа системы / А. В. Осин. — М.: Агенство «Издательский сервис», 2010. — 328 с.

Шахина С.Ж.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ
қауымдастырылған профессоры, ф.ғ.к.

ТІЛ ҰСТАРТУДЫ ӨЗДІК ЖҰМЫСТАРЫМЕН ҰШТАСТЫРУ

Тіл дегеніміз – адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау құралы. [1, 307]. Тілдің осы аталған коммуникативтік функциясы жеке сөз арқылы емес, сөйлем арқылы іске асады. Ойды байланысты түрде басқаға жеткізу, тіл үйренушіде қазақша сөйлеу дағдысын қалыптастыру сөйлем құрайтын негізгі тұлғаларды оқытумен тікелей байланысты.

Бұл мәселеде ХХІ ғасырдың жастарына оқу-білім арқылы жаңашыл әдістермен танымдық сабақтар жүргізудің пайдасы зор. Соның бірі өзге тілді аудиторияда туған жер мәселесіне байланысты өткізілген практикалық сабақ барысын көпшіліктің назарына ұсынып, тәжірибемізбен бөлісуді жөн санадық.

Жалпы өзге тілді аудиториялардағы тіл ұстарту жұмыстары мәтіндер арқылы жүзеге асады. Бұл тұрғыда өзге ұлт өкілдерін қазақша сөйлеуге үйретуде көбіне-көп жаңа сөздер, сөз тіркестері мен сөйлем түрлерін қолданамыз және сабақ барысында осы мәселеге жиі назар аударамыз.

Бұл туралы лингвист-ғалымдарымыздың теориялық еңбектерінде мынадай пікірлер бар:

1. «Сөздер өзара тіркесу арқылы сөйлем құрамына енеді. Сондықтан сөз тіркестері – сөйлем құраудың шоғырланған материалдары» [2]

2.«Сөз тіркесінің де, сөйлемнің де лексика – грамматикалық элементі – сөз. Оның өзгеруі, басқа сөзбен байланысып жұмсалуды сөйлемде (контексте) ғана анықталады. Бұл, жеке сөздер мен тұрақты сөз тіркестері сияқты сөйлем құраудың материалы болады» [3]

3.«Сөздер өзара тіркесе келіп, бір тұтас сөйлем құрайды... [4]

Көріп отырғанымыздай, ойды білдіру сөйлеммен байланысты, ал *сөйлем мәтінде* іске асады. Сондықтан әр сабақ барысында сөз етіліп отырған тілдік бірліктердің өзіндік ерекшеліктеріне баса назар аударамыз. Бұл заңдылық – тіл ұстартудың бірден-бір жолы.

Сонымен, тақырыбымызға орай өзге тілді аудиторияда мәтін арқылы жүргізілетін тіл ұстарту мәселесіне тоқталсақ.

Сабақ тақырыбы: Менің туған жерім.

Сабақ мақсаты: I. Білімділік: Тіл үйренушіге өзінің туған жері, елі, мекені туралы түсінік беру. II. Дамытушылық: а) Мәтін мазмұнына сәйкес туған жер ұғымына балама бола алатын сөздердің синонимдік қатарын анықтап, олардың мағыналарына талдау жасау барысында тіл үйренушінің ой-өрісін кеңейту, сөздік қорын молайту, қазақша сөйлеу қабілетін арттыру; ә) Өздік жұмыстарын орындату арқылы, шығармашылық қабілетін дамыту. III. Тәрбиелік: Жастарды туған елін, Отанын, халқын құрметтеуге тәрбиелеу.

Қазіргі кездегі жаңаша оқытудың бір тәсілі видео мәтінді тыңдау және түсіну болып табылады. Әдістемеші ғалымдардың пікірлеріне сүйенсек, видео және аудиоматериалдар сабақта мынадай мақсатта қолданылады: біріншіден, қажетті ақпаратты нақты және күшті әсерлілікпен жеткізеді; екіншіден, үйренушінің бақылаушылығын және талдау дағдысын жетілдіреді; үшіншіден, өз пікірін, ойын тұжырымдап айтуға көмектеседі [5].

Сабақта қолданылған видеоматериалды бағдарламаға сай алдын ала даярлап жоспарладық. Сонымен, «Менің туған жерім - Егеменді Қазақстан» атты видеоматериалды экран арқылы үйренушінің назарына ұсынып, ондағы көргендерін сөздер тізбегі арқылы (кластер әдісі) дәптерге жазып отыру, яғни туған жер ұғымын толықтыру және оларды аудару жұмыстары тапсырылды.